

NÜKET ESEN
Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar

© 2006 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
2006-2010, İstanbul (2 baskı)
© 2012 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM
2012-2017, İstanbul (2 baskı)

İletişim Yayınları 1151 • Edebiyat Eleştirisi 8
ISBN-13: 978-975-05-2857-6

© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 3. BASIM
1. Baskı 2020, İstanbul
2. Baskı 2021, İstanbul

YAYIN SEKRETERİ Emre Bayın

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Ayten Koçal

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

NÜKET ESEN

Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar

GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ
VE GENİŞLETİLMİŞ BASIM

NÜKET ESEN Prof. Dr. 1949'da İstanbul'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi. Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Aynı üniversitenin Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden doktorasını aldı. 1989-2016 arasında Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalıştı ve emekli oldu.

Çok sayıda makalesi çeşitli dergilerde yayımlandı. Yayımlanmış telif kitapları: *Türk Romanında Aile Kurumu* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1990, 1997), *Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar* (İletişim Yayınları, 2006, 2010, 2012, 2017), *Hikaye Anlatan Adam: Ahmet Mithat* (İletişim Yayınları, 2014).

Yayına hazırladığı kitaplardan bazıları: *Kara Kitap Üzerine Yazılar* (Can Yayınları, 1992, İletişim Yayınları, 1996, 2009, 2013), *Çakıcı'nın İlk Kurşunu* (Yapı Kredi Yayınları, 2002, 2004), *Hayata Bakan Edebiyat* (Erol Köroğlu ile) (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2003), *Sabahattin Ali Mahkemelerde* (Yapı Kredi Yayınları, 2004), *Merhaba Ey Muharrir!* (Erol Köroğlu ile) (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2006), *Orhan Pamuk'un Edebi Dünyası* (Engin Kılıç ile) (İletişim Yayınları, 2008, Yapı Kredi Yayınları, 2018), *Beliyat-ı Mudhike ve Karı Koca Masalı ve Ahmet Mithat Kaynakçası* (İletişim Yayınları, 2011).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
BİRİNCİ BASIM ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ.....	10
İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ.....	11

Modern Türk Edebiyatının Doğuşunda Ahmet Mithat

AHMET MİTHAT EFENDİ'Yİ HATIRLAMAK.....	15
AHMET MİTHAT: HAYAT, KÜLLİYAT.....	19
AHMET MİTHAT'TA ANLATICI VE MUHATABI.....	27
AHMET MİTHAT'IN OKUYUCUSU.....	41
AHMET MİTHAT VE İSTANBUL.....	51
AVRUPA'DA BİR CEVELAN.....	63
AVRUPA'DA BİR AHMET MİTHAT.....	81
BİR OSMANLI'NIN BATI ROMANINA BAKIŞI: AHMET MİTHAT'IN <i>AHBAR-I ASARA TAMİM-İ ENZAR'I</i>	87
MENFA: AHMET MİTHAT'IN SÜRGÜN SONRASI ANILARINDA KENDİNE BAKIŞI.....	93
AHMET MİTHAT'TA KRONOTOP KAVRAMI.....	99

DÜRDANE HANIM ROMANINDA ANLATIM.....	105
AHMET MİTHAT'IN BAZI ROMANLARINDA KADIN SORUNLARI.....	109

Tanzimat'tan Günümüze Modern Türk Edebiyatı

TÜRK ROMANINA ANLATIBİLİMSEL BİR BAKIŞ.....	117
TANZİMAT ROMANINDA YAZARIN KONUMU.....	135
BİR OSMANLI KADIN YAZARIN DOĞUŞU: FATMA ALİYE.....	143
YASAKLARA RAĞMEN KADIN YAZAR OLMAK: AHMET MİTHAT - FATMA ALİYE İLİŞKİSİ.....	153
FATMA ALİYE'NİN YAZARLIĞI.....	169
BATI HAKKINDA BİR DOĞULUNUN ESERİ OLARAK FİNTEN.....	183
ABDÜLHAK HÂMİT VE SHELLEY.....	191
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN İKİ ROMANINDA ANLATIM.....	199
SEVİYE TALİP'TE KADIN YAZARIN SESİ.....	227
PANORAMA'YA BİR BAKIŞ.....	233
ACIYI BALLA YOĞURMAK: HALDUN TANER'İN HİKÂYESİNDE İÇERİK-ANLATIM TEKNİĞİ İLİŞKİSİ.....	245
MURATHAN MUNGAN'IN İKİ HİKÂYESİNDE “BEN” VE “ÖTEKİ”.....	259
GÜNLÜKLERİNDEKİ TANPINAR.....	267
HUZUR VE KARA KİTAP'TA İSTANBUL'UN SEMTLRİ.....	273
ORHAN PAMUK'UN ROMANLARINDA ANLATIM ÇEŞİTLİLİĞİ.....	279
ŞEHRİN SURETLERİ: ANLATISAL ODAK OLARAK İSTANBUL.....	287
TÜRK ROMANINDA GÜÇLÜ KADINLAR.....	295
TÜRK AİLESİNDEKİ DEĞİŞİMİN ROMANA YANSIMALARI.....	301
MIGİRDİÇ MARGOSYAN VE MEHMED UZUN: DİYARBAKIR'DA KÜLTÜREL ÇOĞULCULUĞU HATIRLAMAK.....	325

Kitap Deęerlendirmeleri

DİVAN ŞİİRİ ÜZERİNE BİR AMERİKALİ TÜRKOLOĞUN İNCELEMESİ: ŞİİRİN SESİ, TOPLUMUN ŞARKISI	339
TÜRK ROMANININ EDEBİ ANNESİ FATMA ALİYE'NİN YENİDEN YAYIMLANAN İKİ ROMANI: LEVAYİH-İ HAYAT VE UDI	345
TÜRKİYE'DE GEÇEN BİR İNGİLİZ ROMANI: TRABZON'UN KULELERİ	351
PUSLU TARİHLER ROMANI: PUSLU KITALAR ATLASI	357
YAŞAMI GERÇEK KILAN YAZI: PARANIN CİNLERİ	363
BEYAZ, KARA VE KIRMIZIDAN SONRA: ÖTEKİ RENKLER	369

ÖNSÖZ

Türk edebiyatı üzerine yazdığım yazıları ilk olarak 1986 yılında dergilerde yayımlamaya başladım. Yazılarımı yayımlamaya başlıyalı yirmi yıl olduğu için epeyce makalemin biriktiğini gördüm ve bunların arasından seçtiklerimi toplu olarak bir kitapta bir araya getirmek istedim. Türk edebiyatında en büyük merakım ve aşkım Ahmet Mithat olduğu için seçtiğim sekiz yazı onunla ve eserleriyle ilgili oldu. Kitabın ilk bölümü Ahmet Mithat üzerine yazılmış yazılardan oluşuyor. İkinci bölüm Tanzimat'tan günümüze kadar yazılmış bazı edebi eserleri ve çeşitli yazarları ele alan on üç yazıyı içeriyor. Üçüncü ve son bölümde ise, beş tane kitap değerlendirme yazısına yer verdim. Yeni Türk edebiyatı alanında şimdiye kadar yapılmış çeşitli değerlendirmelere ve yorumlara bu yirmi altı yazıyla ben de bir katkıda bulunmak istedim. Bu yorumların, olabilecekler arasında sadece bir kişinin görüşleri olduğunu bilerek.

Bu kitapta yer alan her yazının sonunda, ilk yayımlandığı yer belirtildi. Farklı yerlerde yayımlanmış olan bu yazıların hepsi değişik formatlardaydı. Bunları bir araya getirirken yoğun bir editörlük emeği veren Erol Köroğlu'na çok teşekkür etmek isterim.

NÜKET ESEN
Ocak 2006, Nişantaşı

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Bu kitap, birinci basım olarak 2006 ve 2010'da iki baskı yaptı. 2006'dan beri altı yıl geçtiğinden bu sürede yazmış olduğum yazıların bazılarını bu ikinci basıma almak istedim. Beş yeni yazı ekledim. Bunları üç bölümden oluşan kitabın uygun düşen bölümlerine aldım. Yeni yazıların bazıları ilk defa bu kitapta yayımlanıyor. Kitaba yeni eklenen yazıların başlıkları şöyle: “Ahmet Mithat Efendi'yi Hatırlamak”, “Türk Romanına Anlatıbilimsel Bir Bakış”, “Günlüklerindeki Tanpınar”, “Şehrin Suretleri: Anlatısal Odak Olarak İstanbul”, “Beyaz, Kara ve Kırmızıdan Sonra: Öteki Renkler”.

Ayrıca tüm yazıları gözden geçirip bazı yerlerinde değişiklikler ve eklemeler yaptım.

NÜKET ESEN
Ocak 2012, Nişantaşı

ÜÇÜNCÜ BASIMA ÖNSÖZ

Çeşitli kereler basılmış olan bu kitap, ikinci basıma yapılan eklemelerle yıllar içinde epey değişime uğradı. Bu üçüncü basımında da kitaba altı yeni yazı girdi ve diğer yazıların arasına uygun yerlere yerleştirildi.

Ahmet Mithat çalışmalarım devam ettiği için o bölüme üç yeni yazı eklenmesi kaçınılmazdı. Bunlar: “Ahmet Mithat’ın Okuyucusu”, “Avrupa’da Bir Cevelan” ve “Avrupa’da Bir Ahmet Mithat”. Daha sonraki bölüme ise, her zaman önemseydiğim bir yazar olan Fatma Aliye üzerine iki yeni yazı kondu. “Yasaklara Rağmen Kadın Yazar Olmak: Ahmet Mithat - Fatma Aliye İlişkisi” ve “Fatma Aliye’nin Yazarlığı”. Son olarak da aslı İngilizce yayınlanmış olan bir yazım Türkçeye çevrilerek bu kitaba alındı. “Mıgırdiç Margosyan ve Mehmed Uzun: Diyarbakır’da Kültürel Çoğulculuğu Hatırlamak.”

NÜKET ESEN
Ocak 2020, Nişantaşı